

dr hab. Beata Baczyńska, prof. UWr.

Zakład Iberystyki

Instytut Filologii Romańskiej

Uniwersytetu Wrocławskiego

RECENZJA

osiągnięć dra Maksymiliana DROZDOWICZA ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo

Dr Maksymilian Drozdowicz, zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Romanistyki Uniwersytetu Ostrawskiego w Republice Czeskiej, odbył studia w zakresie filologii hiszpańskiej w Uniwersytecie Wrocławskim w latach 1999-2002, podejmując po rocznej przerwie studia doktoranckie w macierzystej Uczelni (2003-2007), których owocem była rozprawa doktorska *Językowy obraz świata guaraní w polskich przekładach prozy Augusto Roa Bastosa*, powstała pod opieką wrocławskiego polonisty, specjalizującego się w recepcji włoskiej i czeskiej literatury w Polsce, prof. zw. dr hab. Wojciecha Solińskiego. Przewodniczyłam obronie doktorskiej, która odbyła się w 2008 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego i przypieczętowała konsekwencję, z jaką dr Drozdowicz, od momentu podjęcia studiów licencjackich w Uniwersytecie Wrocławskim, w 1999 roku, dążył do zdobycia wiedzy i umiejętności filologicznych, pozwalających na zrozumienie i opis rzeczywistości, z jaką zetknął się – jako misjonarz werbista – podczas pobytów w Boliwii (1996) i Paragwaju (1997-1999). Byłam świadkiem wielkiej determinacji, z jaką dr Drozdowicz zdobywał kolejne poziomy filologicznego wtajemniczenia. Jako logiczne następstwo wyborów życiowych i naukowych Habilitanta wypada uznać fakt, iż wskazuje dwie monografie napisane w języku hiszpańskim *Anarquistas y esclavos. Reminiscencias barrettianas en la literatura paraguaya (1940-1990)* (Ostrawa 2013) oraz *En busca del Reino de Dios. La dimensión comunitaria de la obra de Ernesto Cardenal* (Ostrawa 2015) jako osiągnięcie naukowe zgodnie Art.

16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.)

Ocena osiągnięcia naukowego

Anarquistas y esclavos. Reminiscencias barrettianas en la literatura paraguaya (1940-1990), Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrawa, 2013, 332 s.

En busca del Reino de Dios. La dimensión comunitaria de la obra de Ernesto Cardenal, Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrawa, 2013, 390 s.

Pierwsza monografia przynosi szeroką panoramę literatury paragwajskiej drugiej połowy XX wieku, zdeterminowanej przez okoliczności historyczne kraju, w którym znalazły szczególną pożywkę idee anarchistyczne z przełomy wieków, reprezentowane przez pisarstwo Rafaela Barretta, hiszpańskiego dziennikarza i eseisty, który przeszczepił na grunt paragwajski głęboko humanistyczne rozumienie ideologii europejskich anarchistów. Dr Drozdowicz proponuje uznać Rafaela Barretta za ojca założyciela literatury paragwajskiej, a zasadniczo realizmu krytycznego, który stał się szczególnym orężem pod piórem paragwajskich intelektualistów w latach dyktatury Stroessnera, czego przykładem twórczość światowej sławy pisarza paragwajskiego Augusta Roa Bastosa, przebywającego na uchodźstwie do roku 1989. Dr Drozdowicz poddał szczegółowej analizie twórczość ponad 10 autorów paragwajskich (oprócz Roa Bastosa m.in. Josefina Plá, Gabriel Casaccia, Carlos Garcete, Jorge Rodolfo Ritter) przyjmując jako klucz precyzyjny kwestionariusz, który odnajdujemy w strukturze rozdziałów i podrozdziałów części drugiej monografii zatytułowanej „El realismo paraguayo: «Destruam ut aedificabo»”, str. 107-288. Część analityczną poprzedza rozdział poświęcony Rafaelowi Barrettowi i jego związkom z Paragwajem („Rafael Barrett y su circunstancia”, str. 31-104), które definiuje tytuł jego zbioru opowiadań z 1909 *El dolor paraguayo*, przekładając się na zaangażowanie społeczne literatury paragwajskiej, której znakiem szczególnym stał się bunt jako temat literacki. Dodać należy, że Autor monografii w obszernym wprowadzeniu nakreślił okoliczności, w jakich ideologia anarchistyczna pojawiła się w świadomości hiszpańskojęzycznych intelektualistów i działaczy społecznych w szeroko pojętym – europejskim i południowoamerykańskim – kontekście historycznym, społecznym i kulturowym:

„Los anarquistas en la sociedad hispana”, str. 9-28. Praca została napisana w języku hiszpańskim, tym niemniej z wyraźnie środkowoeuropejskiej perspektywy, co pozwala czytelnikowi – nawet nieobeznanemu z realiami czasu i miejsca – śledzić tok argumentacji Autora, udokumentowanej bardzo drobiazgową kwerendą. Monografia bazuje na szerokiej wiedzy z zakresu historii idei, historii Paragwaju oraz znajomości literatury regionu. Jest to praca oparta na tradycyjnym – tematycznym – podejściu do historii literatury w kontekście narodowym, przy czym Autor stawia sobie za cel nakreślenie specyfiki prozy paragwajskiej, jako jednego z ważnych czynników kształtowania się tożsamości (także wrażliwości społecznej) społeczności zdeterminowanej przez paternalistyczną przemoc kolejnych dyktatur. Trudno odmówić monografii dra Maksymiliana Drozdowicza walorów poznawczych, przybliży bowiem z wielkim zaangażowaniem – niepozbawionym jednak obiektywizmu – rzeczywistość literacką i społeczną kraju, który szerzej znany jest jedynie z twórczości Augusta Roa Bastosa, a ta w kontekście tezy Autora, przywołującego hasło Bakunina w tytule zasadniczej (analitycznej) części swojej rozprawy, nabiera jeszcze większej wyrazistości.

Podobne nastawienie odnajdujemy w drugiej książce, która przynosi próbę zrozumienia fenomenu teologii wyzwolenia, połączenia marksizmu i chrześcijaństwa, w kontekście działalności Ernesto Cardenala, nikaraguańskiego duchownego i poety, silnie zakorzonego w sytuacji politycznej i społecznej swego kraju i kontynentu. W pierwszej części monografii („I. Premisas”, str. 11-95) przedstawiony został kontekst teologii wyzwolenia oraz nakreślona panorama historyczno-społeczna Ameryki Łacińskiej. Dopełnieniem części pierwszej jest rozdział poświęcony sylwetce Ernesto Cardelana, którego tytuł wskazuje na dwubiegunowość działalności poety i rewolucjonisty: „Ernesto Cardenal, entre Darío y Sandino” (str. 60-95). W części drugiej analitycznej („II. Los proyectos comunitarios en los escritos de Ernesto Cardenal”, str. 97-344) przedstawiona została działalność pisarska i aktywność społeczna Cardenala w odniesieniu do czterech „projektów wspólnotowych”, jakie zdaniem Autora opracowania odnaleźć można w postawie, dziele i działalności Cardenala, odpowiednio: kościoła rzymskokatolickiego jako wspólnoty w kryzysie; wspólnoty (lub komuny, używając marksistowskiej terminologii) Solentiname powołanej do życia przez Cardenala; działalności na rzecz rewolucji „pod znakiem Marksa”; i wreszcie

„wspólnoty kosmiczno-eschatologicznej, ku której są wezwani wszyscy [sic!] w ramach wielkiej i powszechnej rewolucji” („Podsumowanie”, str. 390). Autor postawił sobie za cel pokazanie, że Ernesto Cardenal łączy w sobie cechy „Chrystusa, Don Kiszota i Marksa”, „[j]est rewolucjonistą i pustelnikiem uciekającym przed kapitalizmem” (ibidem).

Moim zdaniem, tego typu założenie prowadzi do nieuniknionych uproszczeń interpretacyjnych, tym bardziej, że analizie poddana została – w oparciu o wyimki z tekstów i wypowiedzi Cardenala – jedynie zawartość ideologiczna jego twórczości. Jedynie na marginesie Autor odnosi się do sposobu, w jaki Cardenal „działał” słowem na rzecz wspólnoty. Tymczasem poezja Cardenala należy do najbardziej charakterystycznych głosów dwudziestowiecznej Ameryki nie tylko poprzez swoje zaangażowanie społeczne i ideologiczne, wyrastające z okoliczności historycznych Nikaragui i całego kontynentu, lecz przede wszystkim ze względu na funkcję „sprawczą” – „eksterioryzującą”, przypisaną słowu poetyckiemu o wyrażnie epickich walorach, który łączy w sobie wymiar etyczny z estetycznym, co jeden ze znawców współczesnej poezji hispanoamerykańskiej, Robert Pring-Mill, nazwał „zbawianiem rzeczywistości poprzez poezję dokumentalną”. To tytuł eseju „The Redemption of Reality through Documentary Poetry”, jakim opatrzył Pring-Mill kolejną antologię poezji Cardenala w języku angielskim *Zero Hour and Other Documentary Poems* (New York 1980). Znajdują się w tym tekście zasadnicze tezy dotyczące epickiego wymiaru zaangażowanej poezji Cardenala, w której przeszłość splata się z teraźniejszością, wizje profetyczne stają się faktem – świadectwem epoki, nakładającym szczególny rodzaj odpowiedzialności na słowo i działanie poety. Nazwisko Pring-Milla – znakomitego hispanisty, profesora Uniwersytetu w Oxfordzie – przywołane zostało w opracowaniu dra Drozdowicza jedynie dwa razy (żadna z jego prac nie figuruje w bibliografii), zawsze za pośrednictwem innych opracowań (str. 75 i 142). Przytaczanie zapośredniczonych sądów prowadzi do lapsusów. Tak jest na wstępie rozdziału pt. „Exteriorismo” (str. 75), gdzie pojawia się stwierdzenie, iż Robert Pring-Mill jest znawcą twórczości Ezry Pounda:

„Un conocedor de la escritura poundiana, Robert Pring-Mill, descubre dos características de la escritura del poeta norteamericano: un culto extremado por la objetividad poética y el uso de fuentes documentales (en Jaramillo 1997: 92, González-Balado 1978: 58-59), según las palabras del mismo Pound:

Quiero decir que no buscará darse visos de potente con exageraciones decorativas y frenesíes retóricos. Habrá menos adjetivos pintados... Yo, por lo menos, así la [poesía – MD] deseo, severa, directa desnudada de vacilaciones emocionales (en Borgeson 1984: 35)."

Tymczasem Pring-Mill (1925-2005) był nie tyle znawcą poezji Pounda, co uznawany jest za jeden z najpoważniejszych autorytetów w dziedzinie poezji latynoamerykańskiej XX wieku (oprócz Ernesto Cardenala zajmował się także poezją Pabla Nerudy, Violetty Parry i in.). Brak odniesień do jego prac poświęconych językowi poetyckiemu Cardenala, które ogłaszał od początku lat 70-tych, stanowi poważny mankament pracy dra Drozdowicza. To Pring-Mill zwrócił uwagę na zbieżność kompozycji Cardenala z montażem filmowym, nazywając je „dokumentalnymi poematami” („documentary poems”), wskazując na stosowanie przezeń środków angażujących odbiorcę w odbiór silnie zideologizowanego przesłania. W przypadku twórczości i działalności Ernesta Cardenala, poety o niezwykle wrażliwości, głębokiej kulturze literackiej, który stał się – zdaniem Habilitanta – „błądzącym profetą” poszukującym Królestwa Bożego („profeta errante”, zob. „Epílogo. Ernesto Cardenal, El profeta errante”, str. 345-353), odczytanie jego dzieła jedynie „w kontekście marksistowskim, chrześcijańskim oraz sandinistowskim” (str. 390), poprzez katalog tematyczny, oparty na kluczu teologiczno-ideologicznym, jest dalece upraszczający. Cardenal jest świadkiem i profetą niezwykle świadomie korzystającym z dostępnych środków artystycznych, to klasa tej poezji stanowi jej najpoważniejszy atut. Monografia dra Maksymiliana Drozdowicza pozostawia pod tym względem poczucie niedosytu.

Obie książki, które dr Maksymilian Drozdowicz wskazuje jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu Art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, zbudowane zostały na podobnym schemacie i korespondują z zainteresowaniami badawczymi Autora, koncentrującymi się wokół kwestii społecznych i ideologicznych jako istotnej determinancie życia literackiego krajów Ameryki Łacińskiej. Mamy do czynienia z literaturoznawstwem sięgającym po tradycyjne metody badawcze, odwołującym się do okoliczności historycznych i historii idei. Efekt końcowy jest nierówny: narracja, która sprawdza się w przypadku

panoramicznego przedstawienia zróżnicowanej grupy autorów i tekstów paragwajskich, niekoniecznie przystaje do niezwykłego fenomenu, jakim jest postać Ernesta Cardenala, duchowny i poeta, humanista, który stał się rewolucjonistą. Z zestawienia tych dwu pozycji odczytać można jednak klarowną intencję Habilitanta, który zamierza dociec źródeł ideologicznego zaangażowania pisarzy Ameryki Łacińskiej. Podtrzymując wymienione powyżej zastrzeżenia, uznaję – z wyraźnym wskazaniem na monografię *Anarquistas y esclavos. Reminiscencias barrettianas en la literatura paraguaya (1940-1990)* (Ostrawa 2013), iż „osiągnięcie naukowe” wskazane przez dra Drozdowicza uprawnia go do ubiegania się o uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie literaturoznawstwa.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych, działalności dydaktycznej oraz popularyzatorskiej

Lista publikacji naukowych dra Maksymiliana Drozdowicza obejmuje, łącznie z omówionymi powyżej monografiami, 37 tytułów, w tym 5 pozycji książkowych (3 monografie i 2 skrypty), 23 artykuły opublikowane w czasopismach i wydawnictwach zbiorowych polskich, czeskich i słowackich, oraz 9 recenzji naukowych. Niemal połowa artykułów została opublikowana w czasopiśmie *Studia Romanistica* wydawanym przez macierzysty Uniwersytet w Ostrawie, pozostałe w wydawnictwach zwartych i ciągłych związanych z różnymi ośrodkami studiów hispanistycznych i latynoamerykanistycznych w kraju (UJ, UW, UW r., WSF we Wrocławiu). Poza jedną recenzją, która ukazała się w hiszpańskim czasopiśmie *Paremia*, wszystkie prace dr Drozdowicza ukazały się w wydawnictwach polskich, czeskich i słowackich.

Publikacje naukowe Habilitanta koncentrują się wokół trzech głównych zagadnień i korespondują z trzema książkowymi publikacjami monograficznymi: (1) przekład prozy Augusta Roa Bastosa na język polski; (2) literatury paragwajskiej, w tym jej związków z Hiszpanią; (3) twórczości Ernesto Cardenala w kontekście teologii wyzwolenia. Na uwagę zasługuje monografia *Językowy obraz świata guaraní w polskich tłumaczeniach prozy Augusta Roa Bastosa* (Wrocław 2015), która powstała na bazie przedstawionej w 2008 roku rozprawy doktorskiej. Na łamach czasopisma *Ameryka Łacińska*, wydawanego przez ośrodek CESLA UW, ukazały się wcześniej artykuły poświęcone recepcji Roa Bastosa w Polsce,

wpisując się w debatę na temat obrazu boomu literatury hispanoamerykańskiej w Polsce. Dr Drozdowicz publikuje w języku polskim i hiszpańskim. Wartościowe i cenne poznawczo są szczególnie jego opracowania cząstkowe dotyczące literatury i kultury paragwajskiej, ponieważ rzeczywistość tego kraju oraz jego kultury tubylczej Habilitant poznał *in situ*. Aktualnie poszerza swoje zainteresowania o inne literatury narodowe Ameryki, ze szczególnym uwzględnieniem autorów, którzy zaangażowani byli w obronę praw tubylców. Jest to jednak literaturoznawstwo zdecydowanie zachowawcze. W tekstach dra Drozdowicza brakuje odniesień do nowych kierunków w badaniach literatury jako tekstu kultury uwarunkowanym historią i ideologią (P. Bourdieu, C. Geertz i in.). Sądzę, że interesujące wyniki mogłoby przynieść przyjrzenie się analizowanym tekstom i ich autorom w kontekście postkolonialnym lub w odniesieniu do refleksji historiograficznej Haydena White'a.

Sama liczba publikacji pod względem ilościowym nie budzi wątpliwości, tym niemniej wypada zauważyć, że treść części artykułów pokrywa się do pewnego stopnia z niektórymi rozdziałami monografii książkowych, co Autor skrupulatnie odnotowuje w stosownych adnotacjach w przestrzeni paratekstu.

Habilitant wziął udział w dziesięciu konferencjach krajowych, międzynarodowych i zagranicznych (Czechy i Słowacja), jednocześnie był aktywnym organizatorem wydarzeń naukowych w Katedrze Romanistyki Uniwersytetu Ostrawskiego, oraz uczestniczył w projektach badawczych i dydaktycznych prowadzonych w Uniwersytecie Ostrawskim oraz Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu. Jest członkiem rady redakcyjnej *Studia Romanistica* w Ostrawie oraz stale współpracuje z *Estudios Hispánicos*, czasopismem hispanistycznym prowadzonym w Uniwersytecie Wrocławskim.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność dydaktyczna Habilitanta w Uniwersytecie Ostrawskim, której owocem są m.in. dwa skrypty akademickie: *Antología de textos latinoamericanos* (Ostrawa 2011) i *Manual básico de literatura latinoamericana* (Ostrawa 2011). W latach 2011-2013 dr Drozdowicz prowadził zajęcia w Uniwersytecie Jagiellońskim oraz w latach 2008-2015 w Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu. Na uwagę zasługuje szerokie spektrum prowadzonych zajęć, w tym udział w projekcie e-learningowym w WSF we Wrocławiu. Pod jego kierunkiem – co również godne jest podkreślenia –

powstało aż 47 prac dyplomowych, magisterskich i licencjackich, co jest miarą zaangażowania Habilitanta w pracę dydaktyczną.

Dr Drozdowicz jest również aktywnym tłumaczem oraz popularyzatorem literatury hispanoamerykańskich, m.in. artykuły i przekłady na łamach „Odry”. Sam tworzy wiersze, w których nierzadko sięga po paragwajskie inspiracje.

Postępowanie habilitacyjne zostało wszczęte siedem lat po uzyskaniu stopnia doktora. Habilitant jest związany z uczelniami polskimi i czeskimi, co stanowi istotny czynnik umiędzynarodowienia jego drogi akademickiej. Szkoda jednak, że dr Maksymilian Drozdowicz nie zdecydował się – jak dotąd – na przedstawienie swoich dokonań także poza Europą Środkową.

W mojej ocenie dokumentacja wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie literaturoznawstwa, złożonego przez dra Maksymiliana Drozdowicza, pokazuje, iż Habilitant spełnia kryteria określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dn. 14 marca 2003 r. Wnoszę o nadanie dr. Maksymilianowi Drozdowiczowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie literaturoznawstwa.

Wrocław, 29 lutego 2016r.

dr hab. Beata Baczyńska, prof. UW.